



LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2024 m. spalio

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos, parengtos informavimo tikslu. Oficialius sprendimų tekstus galite rasti [Teisės akty registre](#) arba [Lietuvos teismų informacinės sistemos \(LITEKO\) viešojo sprendimų paieškoje](#).

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 29 straipsnio 5 dalies taikymas	5
<i>Dėl konfiskuotino automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo</i>	5
ANK 303 straipsnio 2 dalies taikymas	6
<i>Dėl saugomos rūšies laukinių gyvūnų neteisėto laikymo</i>	6
ANK 448 straipsnio 6 ir 7 dalių taikymas	8
<i>Dėl keleivių vežimo reguliariaisiais reisais</i>	8
ANK 666 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo</i>	9
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	10
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	10
BK 20, 63, 225, 226, 227, 228 straipsnių taikymas, teisė į nešališką teismą, nekaltumo prezumpcijos principo laikymasis ir kt.	10
<i>Dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamos veikos pripažinimo tęstine, kyšininkavimo, prekybos poveikiu, papirkimo ir piktnaudžiavimo požymių, teisės į nešališką teismą, nekaltumo prezumpcijos principo ir kt.</i>	10
BK 75 straipsnio taikymas	14
<i>Dėl intensyvios priežiūros termino nustatymo nuosprendžiu</i>	14
BK 150 straipsnio 2 dalies, 180 straipsnio 1 dalies taikymas	15
<i>Dėl seksualinio prievartavimo</i>	15
<i>Dėl bendrininkavimo</i>	15
BK 232 straipsnio taikymas	17
<i>Dėl veikos</i>	17
BK 281 straipsnio 1 dalies taikymas	18
<i>Dėl priešastinio ryšio</i>	18
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	21
BPK 44 straipsnio 5 dalies, 58 straipsnio nuostatų laikymasis	21
<i>Dėl teismo nešališkumo principo įgyvendinimo, kai asmuo piktnaudžiauja savo teisėmis</i>	21
III. CIVILINĖS BYLOS	22

Sandoriai	22
<i>Dėl teisinio suinteresuotumo reikalauti panaikinti elektros perdavimo tinklo linijos pralaidumų rezervaciją, ketinimų protokolo (ne)galiojimo</i>	22
Darbo teisė	24
<i>Dėl DK 52 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo</i>	24
Prievolių teisė	25
<i>Dėl skolininkų tarpusavio reikalavimų, kai solidarioji prievolė kyla viešosios teisės pagrindu</i> ..	25
Daiktinė teisė	26
<i>Dėl reikalavimo nutraukti panaudos sutartį be bendraturčio sutikimo</i>	26
Sutarčių teisė	28
<i>Dėl daugiabučio gyvenamojo namo bendrojo naudojimo objektams tiekiamos šilumos energijos paskirstymo bendraturčiams, pasikeitus šių santykių teisiniam reguliavimui</i>	28
<i>Dėl mažos ir labai mažos įmonės teisės vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį</i>	30
Civilinio proceso teisė	31
<i>Dėl sutartinio teisingumo privalomumo sutarties šalims</i>	31
<i>Dėl turto, likusio išregistravus juridinį asmenį, teisinio statuso nustatymo tvarkos</i>	33
<i>Dėl draudimo peržengti ieškinio ir apeliacinio skundo ribas</i>	34
Nemokumo teisė	35
<i>Dėl bankrutavusios valstybės įmonės patikėjimo teise valdomo turto naudojimo bankroto proceso išlaidoms dengti ir kreditorių reikalavimams tenkinti</i>	35
Fizinių asmenų bankrotas	37
<i>Dėl į fizinio asmens bankroto bylą neįtrauktų kreditorių reikalavimų</i>	37

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 29 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl konfiskuotino automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo

Apžvelgiamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje apylinkės ir apygardos teismai priėmė skirtingus sprendimus dėl administracinio poveikio priemonės – konfiskuotino automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo: apylinkės teismas nutarė konfiskuoti dalį automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos, o apygardos teismas – visą sumą.

Administracinė atsakomybė patraukto asmens atstovas ginčijo apygardos teismo sprendimą jo atstovaujamajai paskiriant administracinio poveikio priemonę – konfiskuotino automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos – 21 480 Eur išieškojimą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad aptariamam atveju turto konfiskavimas buvo privaloma skirti administracinio poveikio priemonė už administracinę atsakomybę patraukto asmens padarytą ANK 427 straipsnio 3 dalyje nurodytą administracinį nusižengimą. Institucija, nustačiusi, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo transporto priemonę, kurią valdė būdamas neblaivus, po nusižengimo padarymo pardavė tretiesiems asmenims, tinkamai vadovavosi ANK 29 straipsnio 5 dalimi ir nusprendė iš šio asmens išieškoti automobilio vertę atitinkančią pinigų sumą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad institucija teisingai automobilio vertę atitinkančią pinigų sumą – 21 480 Eur – nustatė pagal VŠĮ „Emprekis“ pažymą apie tokios rūšies transporto priemonės vidutinę vertę, o ne transporto priemonės pirkimo–pardavimo sutartį, nes administracinę atsakomybę patrauktas asmuo, įsigijęs automobilį, kuris buvo neeksploatuojamas, vėliau jį pardavė be trūkumų.

Kartu teisėjų kolegija sutiko su apygardos teismo sprendimu išieškoti pinigų sumą, atitinkančią visą konfiskuotino automobilio vertę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, nepaneigiant konstitucinio proporcingumo principo svarbos ir galimybės jį taikyti sprendžiant dėl privalomos administracinio poveikio priemonės skyrimo – automobilio konfiskavimo arba, nesant galimybių automobilio konfiskuoti, jo vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo, proporcingumo principo taikymas galimas tik esant išimtinėms aplinkybėms. Teisėjų kolegija įvertino, kad administracinę atsakomybę patraukto asmens šeiminei, darbinei ir finansinei padėčiai, jo elgesys po nusižengimo padarymo (prisipažino, gailisi, padarė teisingas išvadas, sumokėjo baudas, ateityje laikysis įstatymų, nebenusižengs) nėra išimtinės aplinkybės švelninti atsakomybę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, apygardos teismas, argumentuotai įvertinęs administracinę

atsakomybėn patraukto asmens padaryto administracinio nusižengimo pavojingumą, pažeidimo pobūdį (transporto priemonę vairavo judrioje gatvėje, kai eismas įprastai yra intensyvus), nustatytą neblaivumo laipsnį (0,85 promilės), jo anksčiau padarytus administracinius nusižengimus, taip pat atsižvelgdamas į šio asmens darbinę ir šeimines padėtį, padarė pagrįstą išvadą, kad visos pinigų sumos, atitinkančios konfiskuotino automobilio vertę, išieškojimas nepažeidžia proporcingumo principo.

Taigi teisėjų kolegija institucijos nutarimą ir apygardos teismo nutartį paliko nepakeistus, o pareiškėjo prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-43-648/2024

ANK 303 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl saugomos rūšies laukinių gyvūnų neteisėto laikymo

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 303 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis neteisėtai, neturėdamas Aplinkos apsaugos agentūros išduoto leidimo nelaisvėje laikyti saugomus laukinius gyvūnus ir teisėtą saugomų rūšių įsigijimą patvirtinančių dokumentų, savo gyvenamojoje vietoje laikė 34 vienetus saugomų laukinių gyvūnų (paukščių), įtrauktų į 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą (toliau – Tarybos reglamentą) B priedą. Administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovė ginčijo šį nubaudimą, teigdama, kad tik viena iš pirmiau nurodytų paukščių rūšių yra įtraukta į Tarybos reglamento B priedą, be to, jos atstovaujamasis neprivalėjo turėti leidimo laikyti šiuos gyvūnus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad byloje nėra ginčo, jog tik viena iš administracinė atsakomybėn patraukto asmens laikytų paukščių rūšių – javinis ryžinukas – yra tiesiogiai įtvirtinta Tarybos reglamento B priede. Tačiau kiti šio asmens laikyti ir iš jo paimti kaltinime nurodyti paukščiai (jų rūšys) priklauso papūginių paukščių būriui (PSITTACIFORMES) ir nepatenka tarp Tarybos reglamento B priede bei Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijoje išvardytų išimčių, kurios šiais teisės aktais nėra saugomos. Dėl to bylą išnagrinėję teismai padarė pagrįstą išvadą, kad visi administracinė atsakomybėn patraukto asmens laikyti ir iš jo paimti kaltinime nurodyti paukščiai yra įtraukti į Tarybos reglamento B priedą, taigi yra priskiriami saugomoms laukinių gyvūnų rūšims, kurias pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. D1-622 patvirtinto Saugomų rūšių naudojimo tvarkos aprašo

12.4.2 papunktį su tam tikromis išimtimis draudžiama nelaisvėje laikyti, veisti, dauginti ir įsigyti laikymui nelaisvėje. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad atsakomybei pagal ANK 303 straipsnio 2 dalį kilti pakanka asmeniui neteisėtai laikyti bent vieną arba vienos saugomos rūšies laukinį gyvūną ar gyvūnus.

Dėl pareiškėjos teiginio, kad jos atstovaujamasis neprivalėjo turėti leidimo laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad, priešingai nei nurodo pareiškėja, Saugomų rūšių naudojimo tvarkos aprašo 38 punktas, kiek jame nustatyta, kad saugomų rūšių gyvūnų egzempliorius laikyti nelaisvėje leidžiama turint Aplinkos apsaugos agentūros išduotą leidimą laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus, neprieštarauja Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo 10 straipsnio 4 daliai, o tik reglamentuoja skirtingas leidimų rūšis. Pagal Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymą leidimas laikyti nelaisvėje saugomų rūšių gyvūnus, priešingai nei kitiems įstatyme nustatytiems saugomų rūšių naudojimo būdams, nėra reikalingas. Tačiau tokiu atveju yra reikalingas leidimas laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus pagal Saugomų rūšių naudojimo tvarkos aprašo 38 punktą, vadovaujantis Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2011 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. D1-533/B1-310 patvirtintomis Laukinių gyvūnų naudojimo taisyklėmis. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nurodytas baigtinis sąrašas atveju, kai leidimas laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus nereikalingas. Šioje byloje tokių faktinių aplinkybių, kad paminėtas leidimas būtų nereikalingas, nenustatyta. Kadangi pagal byloje nustatytas aplinkybes administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo tokio leidimo neturėjo, skundžiamuose teismų sprendimuose pagrįstai pripažinta, kad jis kaltinime nurodytus laukinius gyvūnus laikė neteisėtai.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad, įsigijus laikyti aptvaruose, voljeruose ar kituose statiniuose laukinių gyvūnų, būtina turėti jų kilmę (t. y. paėmimo iš gamtinės aplinkos, išveisimo ar įvežimo į Lietuvos Respubliką aplinkybes) ir teisėtą įsigijimą patvirtinančius dokumentus, kuriais yra pirkimo ir pardavimo dokumentai su tiksliai nurodyta įsigytų laukinių gyvūnų kilme, rūšimis, požymiais ir skaičiumi. Šioje byloje administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo teigė, kad iš jo paimitus kaltinime nurodytus paukščius pirkė parduotuvėje „Depo“, jis pateikė gyvūnų pirkimo–pardavimo sutarčių kopijas, tačiau bylą išnagrinėję teismai nustatė, jog šie dokumentai neatitinka teisės aktų reikalavimų, nes juose nėra nurodyta gyvūnų kilmė, o pirkimo–pardavimo sutartyse nėra ir šalių parašų. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad asmuo buvo pagrįstai patrauktas administracinė atsakomybėn pagal ANK 303 straipsnio 2 dalį tiek už saugomų rūšių laukinių gyvūnų laikymą neturint leidimo, tiek ir už dokumentų, patvirtinančių teisėtą šių gyvūnų įsigijimą bei jų kilmę, neturėjimą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą, o pareiškėjos prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-40-654/2024

ANK 448 straipsnio 6 ir 7 dalių taikymas

Dėl keleivių vežimo reguliariaisiais reisais

Apžvelgiamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovas nurodė, kad apygardos teismas netinkamai taikė materialiosios teisės normas ir jo atstovaujamąjį nepagrįstai nubaudė pagal ANK 448 straipsnio 6, 7 dalis, nes jo padaryta veika neatitiko visų reguliariojo susisiekimo maršruto požymių.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad išskiriami tokie pagrindiniai reguliariojo reiso požymiai, kurių visuma vykdomą veiklą leidžia vertinti kaip reguliarųjį reisą: 1) keleiviai vežami autobusais, troleibusais ar maršrutiniais taksi; 2) keleiviai vežami nustatytu dažnumu ir maršrutais; 3) kelionės metu keleiviai paimami ir išleidžiami tam tikslui nustatytose stotelėse; 4) keleiviai vežami laikantis iš anksto nustatytų tvarkaraščių; 5) keleiviai vežami laikantis iš anksto nustatytų tarifų. Šioje byloje nustatyta, kad transporto priemonė „Ford Transit“, kuria administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo vežė keleivius, priskiriama M1 kategorijai ir turi tik 8 sėdimąsias vietas ir 1 vietą vairuotojui: tokia transporto priemonė priskirtina lengvajam automobiliui ir neatitinka nė vienos transporto priemonės, su kuria gali būti vykdomi reguliariaji reisai, kategorijos. Teisėjų kolegija nurodė, jog apygardos teismo išvada, kad nustatytos byloje faktinės aplinkybės ir jų visuma patvirtina administracinio nusižengimo protokole pateikto kaltinimo turinį, t. y. kad asmuo vykdė vietinį reguliarųjį susisiekimo reisą maršrutu Palangos oro uostas–Klaipėda, neturėdamas licencijos vežti keleivius ir neturėdamas kompetentingos institucijos išduoto leidimo vykdyti vietinį reguliarųjį susisiekimo reisą maršrutu Palangos oro uostas–Klaipėda, nepagrįsta. Nenustačius administracinė atsakomybėn traukiamo asmens veikoje vieno iš būtinųjų ANK 448 straipsnio 6 ir 7 dalyse nurodytų požymių – keleivių vežimo reguliariaisiais reisais požymio, administracinių nusižengimų teisena nutraukta pagrįstai.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir apylinkės teismo nutarimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-39-628/2024

ANK 666 straipsnio taikymas

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėja nurodė, kad teismai netinkamai sprendė asmens, dėl kurio neva neteisėto elgesio pareiškėja kreipėsi į policiją, advokato darbo apmokėjimo klausimą, šių išlaidų atlyginimą priteisdami ne iš valstybės, o iš pareiškėjos.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija kreipėsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar ANK 666 straipsnis (2022 m. balandžio 12 d. redakcija) tiek, kiek nenustato galimybės teismui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, priteisti asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta nustačius, kad padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių, visų ar dalies būtinų ir pagrįstų išlaidų advokatui (advokato padėjėjui) atlyginimą iš inicijavusio administracinio nusižengimo bylos teiseną pareiškėjo (nukentėjusiojo), neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės ir teisingumo principams.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. redakcija) 2 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas laikytinas konstituciškai pagrįstu. Institucijos, kurių pareigūnai vykdo jiems pavestus įgaliojimus administracinių nusižengimų teisenoje, t. y., be kita ko, pradėti administracinių nusižengimų teiseną, turi prisiimti ir atsakomybę atlyginti asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, jo patirtas išlaidas advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip šio asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti. Konstitucinis Teismas nurodė, kad kitoks teisinis reguliavimas nepagrįstai pasunkintų asmenų, turinčių duomenų apie galimai padarytus administracinius nusižengimus, teisės kreiptis į teismą dėl jų galimai pažeistų teisių arba kai tokie administraciniai nusižengimai galimai daro žalą viešajam interesui, sukelia grėsmę visuomenės gerovei, įgyvendinimą, o tokiems asmenims nesikreipiant į teismą dėl galimai pažeistų teisių teisminės gynybos, būtų užkirstas kelias teismui vykdyti teisingumą.

Taigi apžvelgiamoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad kai asmeniui administracinio nusižengimo teiseną nutraukta pagal anksčiau galiojusio ANK 591 straipsnio 1 punktą arba šiuo metu galiojančio ANK 565¹ straipsnio (2023 m. gegužės 11 d. redakcija) 1 punktą, šio asmens išlaidos, vadovaujantis ANK 666 straipsnio nuostatomis, advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto, jei prireikia, kartu taikant BPK 106 straipsnio nuostatas; priteisti tokių išlaidų atlyginimą iš nukentėjusių nuo administracinio teisės nusižengimo asmenų ar kitų asmenų, inicijavusių administracinio nusižengimo procesą, nėra teisinio pagrindo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pakeitė apygardos teismo nutartį, panaikindama jos dalį, kuria išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimas asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, priteistas iš pareiškėjos, ir šių išlaidų atlyginimą priteisė iš valstybės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-23-976/2024

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 20, 63, 225, 226, 227, 228 straipsnių taikymas, teisė į nešališką teismą, nekaltumo prezumpcijos principo laikymasis ir kt.

Dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamos veikos pripažinimo tęstine, kyšininkavimo, prekybos poveikiu, papirkimo ir piktnaudžiavimo požymių, teisės į nešališką teismą, nekaltumo prezumpcijos principo ir kt.

Kasaciniuose skunduose nuteisti fiziniai ir juridiniai asmenys bei jų gynėjai prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį arba grąžinti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatoriai skunduose kėlė klausimus dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo, kaltinimo neaiškumo ir bylos nagrinėjimo ribų (BPK 219 straipsnio 3 punktas, 255 ir 256 straipsniai), Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme nustatyta tvarka gautų duomenų leistinumą, kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinio ir teisinio pagrindo bei veiksmy atlikimo tvarkos, ikiteisminio tyrimo pradėjimo ir kriminalinės žvalgybos tyrimo duomenų perkėlimo, kriminalinės žvalgybos tyrimo trukmės, bylos išnagrinėjimo apeliacine tvarka ir nuosprendžio surašymo, BK 225, 226, 227, 228, 189¹ straipsnių taikymo, juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, bendrųjų bausmių, baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo nuostatų (BK 54 straipsnio 2, 3 dalys, 55 straipsnis, 60 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 681, 682 straipsniai), turto konfiskavimo proporcingumo (BK 72 straipsnis), bausmės vykdymo atidėjimo (BK 75 straipsnis) ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs bylą, nutartyje konstatavo, kad joje nustatyta politinės korupcijos požymių, politinė korupcija apima politikos dalyvių piktnaudžiavimą viešąja

galia, siekiant asmeninės naudos ar naudos atstovaujamai partijai arba kitokiai politinei, privačiai organizacijai.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistųjų padarytomis nusikalstamomis veikomis buvo daromas poveikis valstybės ekonomikai, sąžiningai konkurencijai, buvo neigiamai veikiamas demokratinių institucijų stabilumas ir valdymas. O korupcinio pobūdžio veikos pasireiškė juridinio asmens pasirinkta strategija byloje nustatytu laikotarpiu susitikinėti su politinių partijų vadovais bei nariais, tiesiogiai ar netiesiogiai siūlant ar leidžiant suprasti, kad juridinis asmuo vienokia ar kitokia forma gali suteikti finansinės paramos partijoms ar konkrečioms kandidatams 2016 m. Seimo rinkimuose. Juridinis asmuo, per vieną iš vadovų palaikydamas gana glaudžius ryšius su politinėmis partijomis, jų nariais, teikdamas jiems finansinę paramą, taip pat pasinaudodamas savo valdomomis žiniasklaidos priemonėmis, ne tik sukūrė prielaidas, bet ir įgijo tam tikroms politinėms partijoms bei konkrečioms politikams įtaką, kuria pasinaudodamas galėjo lemti ir tam tikrus juridiniam asmeniui naudingus sprendimus. Net ir pasikeitus įstatymo įtvirtintam reglamentavimui, kai juridiniams asmenims buvo uždrausta teikti paramą politinėms partijoms, juridinis asmuo ieškojo būdų, kaip ir toliau vienokia ar kitokia forma susitarti su politinių partijų atstovais dėl finansinės paramos partijoms suteikimo. Tai buvo daroma pasirenkant įvairias konspiracines schemas – pavyzdžiui, byloje nustatyti atvejai, kai kyšiai, užmaskuoti kaip parama, buvo pervedami ne tiesiogiai patiems juridiniams asmenims (partijoms), buvo kuriami daugialypiai ryšiai ir santykiai, įskaitant ir fiktyvius, tarp juridinių, taip pat ir tarp juos valdančių fizinių asmenų, siekiant paslėpti pinigų ar kitokios naudos plačiąja prasme judėjimą ir suklaidinti dėl tikrojo naudos gavėjo ar lėšų paskirties.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nutartyje atkreipė dėmesį, be kita ko, į tai, kad nuteistieji veikos padarymo metu buvo Lietuvos Respublikos Seimo nariai, kuriems keliami aukšti reikalavimai, grindžiami sąžiningumo, teisingumo, nesavanaudiškumo, pagarbos įstatymams ir jų laikymosi principais. Atsižvelgdama į tai, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad, priešingai nei teigė kasatoriai, konstitucinis Seimo nario laisvojo mandato principas negali būti suprantamas kaip Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė veikti taip, kad būtų priimti su Konstitucija nesuderinami sprendimai. Todėl, nors nuteistieji buvo pripažinti kaltais už teisėtą veikimą, t. y. veikimą pagal jiems suteiktus įgaliojimus, kasacinis teismas pabrėžė, kad šios aplinkybės savaime nepaneigia nuteistiesiems inkriminuotų nusikalstamų veikų neteisėtumo – teisėtas ar neteisėtas veikimas (arba neveikimas) gali turėti reikšmės tik veikos kvalifikavimui pagal atitinkamą BK straipsnio dalį, nustatančią atsakomybę už teisėtą ar neteisėtą veikimą (ar neveikimą) imant kyšį ar už jo davimą. Korupcinio pobūdžio elgesys (kyšininkavimas, papirkimas, prekyba

poveikiu ir pan.), nepriklausomai nuo to, ar jis atliekamas pagal turimus įgaliojimus, ar juos peržengiant, yra pavojingas tuo, kad daroma žala normaliam valstybės tarnybos funkcionavimui, institucijų veiklai, demokratinėms institucijoms stabilumui ir jų prestižui.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nutartyje taip pat nurodė, kad kasatorių išreikštos abejonės dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo, kaltinimų neaiškumo, Kriminalinės žvalgybos įstatyme nustatyta tvarka gautų duomenų leistinumo, kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinio ir teisinio pagrindo bei veiksmų atlikimo tvarkos, tyrimo trukmės bei duomenų perkėlimo, ikiteisminio tyrimo pradėjimo, bylos išnagrinėjimo apeliacine tvarka ir nuosprendžio surašymo yra grįstos nesutikimu su apeliacinės instancijos teismo padarytomis išvadomis, subjektyviu įrodymų vertinimu bei netinkamu procesą reglamentuojančių normų aiškinimu. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad vieši valstybės pareigūnų pareiškimai, net ir pažeidžiantys kaltinamojo nekaltumo prezumpciją, savaime negali būti traktuojami kaip realios įtakos teismui atvejis ir pagrindas konstatuoti atitinkamo baudžiamojo proceso neteislingumą. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 2 dalis negali užkirsti kelio valstybės institucijoms informuoti visuomenę apie atliekamus baudžiamuosius tyrimus (Konvencijos 10 straipsnyje nustatyta garantija į saviraiškos laisvę), ypač tuos, kurie vyksta, pavyzdžiui, dėl asmenų, kurie nusikalstamos veikos padarymo metu buvo svarbios politinės figūros, ar tiriami įvykiai yra svarbūs visuomenei ir kelia didelį jos susidomėjimą, tačiau pabrėžiama, kad tai turi būti daroma diskretiškai ir apdairiai, kaip būtina, kad būtų laikomasi nekaltumo prezumpcijos.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija kasacinių skundų argumentus dėl BK 225, 226, 227, 228, 189¹ straipsnių taikymo, juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, bendrųjų bausmių, baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo klausimų atmetė kaip nepagrįstus ir prieštaraujančius bylos medžiagai ir apeliacinės instancijos teismo sprendimo turiniui.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2016 m. lapkričio 10 d. įstatymu buvo pakeistas BK 20 straipsnis, be kita ko, 4 dalyje įtvirtinant, kad juridinis asmuo gali atsakyti už kontroliuojamo arba jam atstovaujancio kito juridinio asmens šio straipsnio 2 ar 3 dalyje nurodytomis sąlygomis padarytas nusikalstamas veikas, jeigu jos padarytos pirmiau nurodyto juridinio asmens naudai jame vadovaujamas pareigas einancio ar jo įgalioto asmens nurodymu ar leidimu arba dėl nepakankamos priežiūros ar kontrolės. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje baudžiamojoje byloje juridinis asmuo buvo kaltinamas ir nuteistas ne už kito juridinio asmens, o už fizinio asmens naudai ir interesais padarytas nusikalstamas veikas. Vien tai, kad jis ėjo vadovaujamas pareigas kituose, juridinio asmens kontroliuojamuose, juridiniuose asmenyse ar net atskirais atvejais, jais

naudodamasis, padarė nusikalstamas veikas, nešalina juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija dalį kasacinių skundų argumentų dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo pripažino pagrįstais ir dėl to nuteistiems fiziniams ir juridiniams asmenims iš dalies sumažino bausmes. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad vieno iš nuteistųjų veiksmai netinkamai buvo vertinti kaip atlikti veikiant neteisėtai ir kvalifikuoti pagal BK 225 straipsnio 2 dalį. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmiau nurodytas nuteistasis pripažintas kaltu ir nuteistas už įstatymų projektų pateikimą Seime svarstyti ir priimti, taigi jis veikė neviršydamas savo įgaliojimų. Vien tai, kad visus jam inkriminuotus veiksmus jis atliko ne savo iniciatyva, o prašomas kito nuteistojo, savaime nereiškia, kad jis veikė neteisėtai. Kita vertus, tai nereiškia ir to, kad jo veika nėra nusikalstama. Kadangi už pageidaujamą teisėtą veikimą pirmiau nurodytas nuteistasis gavo 8700 Eur kyšį, jo veika atitinka BK 225 straipsnio 1 dalį ir pagal ją kvalifikuotina. Pasikeitus vieno iš nuteistųjų nusikalstamos veikos kvalifikacijai, atitinkamai pakeista ir bendrakalčių – kitų nuteistų fizinių ir juridinių asmenų – padarytų nusikalstamų veikų kvalifikacija.

Kasacinis teismas, spręsdamas klausimą dėl kito nuteistojo padarytų dviejų nusikalstamų veikų, kvalifikuotų kaip savarankiškos (pavienės) nusikalstamos veikos, pripažinimo viena tęstine veika, pažymėjo, kad veikos pripažinimas arba nepripažinimas tęstine priklauso nuo rūšinių nusikalstamos veikos požymių, todėl atskirų kategorijų bylose gali būti atsižvelgta į skirtingas aplinkybes, pabrėžiančias arba paneigiančias veikos tęstinumą. Siekiant tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą, labai svarbu tiksliai nustatyti tiek objektyviuosius, tiek ir subjektyviuosius požymius, nes nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme nurodytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Kasacinis teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad pirmiau nurodytos nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos turi būti vertinamos ne kaip dvi savarankiškos nusikalstamos veikos, o kaip viena tęstinė nusikalstama veika.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija dalį kasacinių skundų atmetė, o dalį tenkino ir pakeitė apeliacinės instancijos teismo nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024

BK 75 straipsnio taikymas

Dėl intensyvios priežiūros termino nustatymo nuosprendžiu

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėjas ginčijo apeliacinės instancijos teismo sprendimą nustatyti intensyvios priežiūros terminą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad, paskyręs asmeniui laisvės atėmimo bausmę ir nusprendęs atidėti jos vykdymą, teismas turi paskirti nuteistajam baudžiamojo poveikio priemonę, intensyvią priežiūrą ir (ar) pareigą. Paskirdamas intensyvią priežiūrą, teismas turi nustatyti nuteistojo buvimo vietą ir laiką, tačiau baudžiamasis įstatymas nenurodo, kad teismas turi nustatyti intensyvios priežiūros vykdymo trukmę. Toks aiškinimas kyla ir iš BK 75 straipsnio 7 dalies nuostatų, kur nurodyta, kad atidėdamas bausmės vykdymą teismas turi nustatyti laiką, per kurį nuteistasis privalo įvykdyti baudžiamojo poveikio priemones ar pareigas, tačiau šioje dalyje nėra nurodyta, kad teismas turi nustatyti intensyvios priežiūros įvykdymo laiką. Teisėjų kolegija nurodė, kad nors BK nustato bausmes, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemones už šiame kodekse nurodytas veikas (BK 1 straipsnio 2 dalies 2 punktas), tačiau jų vykdymo tvarką įstatymų leidėjas gali nustatyti ir kituose įstatymuose. Įstatymų leidėjas pasirinko intensyvios priežiūros termino nustatymo tvarką nustatyti Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 28 straipsnio 1 dalyje ir pavesti šį terminą pratęsinėti probacijos tarnybos direktoriui arba jo įgaliotam probuotojui, o termino pratęsimą susiejo su probuojamojo rizikos lygiu ir elgesiu probacijos vykdymo metu – tai vertina Lietuvos probacijos tarnyba. Teismui nustačius intensyvios priežiūros terminą, nepagrįstai apribojama Probacijos įstatyme nurodyta probacijos tarnybos direktoriaus arba jo įgalioto probuotojo kompetencija ir paneigiama įstatymų leidėjo valia intensyvios priežiūros terminą susieti su probuojamojo rizikos lygiu ir elgesiu probacijos vykdymo metu. Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas nuteistiesiems intensyvios priežiūros terminą, netinkamai taikė BK 75 straipsnio 1 ir 7 dalis.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir panaikino jo dalis, kuriomis buvo nustatytas intensyvios priežiūros terminas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-654/2024

BK 150 straipsnio 2 dalies, 180 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl seksualinio prievartavimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad nuteistojo veika turėjo būti kvalifikuojama ne pagal BK 150 straipsnio 2 dalį, o pagal BK 140 straipsnio 1 dalį, nes nuteistasis, atlikdamas jam inkriminuotą veiką – įkišdamas pagalį nukentėjusiajam į išeinamąją angą, nesiekė patenkinti savo seksualinės aistros, o siekė tik pažeminti jį įžeidusį nukentėjusįjį.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai tinkamai kvalifikavo nuteistojo veiką ne pagal BK 140 straipsnio 1 dalį kaip nežymų sveikatos sutrikdymą, o kaip seksualinį prievartavimą pagal BK 150 straipsnio 2 dalį. Tai, kad iš specialisto išvados matyti, jog nukentėjusiajam padaryti sužalojimai, tarp jų ir žaizdos išangės srityje, laikytini nežymiu sveikatos sutrikdymu, savaime nesuteikė pagrindo nuteistojo veiką kvalifikuoti pagal BK 140 straipsnio 1 dalį, nes svarbu nustatyti jo tyčios kryptingumą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad bet kuriuo atveju kokių nors daiktų kišimas į išeinamąją angą prieš asmens valią pirmiausia traktuotinas kaip žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvės pažeidimas. Šioje byloje surinkti įrodymai liudijo akivaizdų seksualizuotą veikos pobūdį (prieš nukentėjusįjį panaudojus fizinį smurtą ir šiam pavadinus nuteistuosius „gaidžiais“ (apeliacinės instancijos teismas atskleidė šio žargono žodžio seksualinio pobūdžio turinį), nuteistasis pareiškė, kad „gali parodyti, kas yra „gaidys“, ir atliko smurtinius seksualinius jam inkriminuotus veiksmus prieš nukentėjusįjį). Taigi nuteistasis suprato, kad, įkišdamas pagalį nukentėjusiajam į išeinamąją angą prieš šio valią, seksualiai prievartauja nukentėjusįjį, ir to siekė, t. y. veikė tiesiogine tyčia. Nuteistasis realizavo visus nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius, t. y. ir palenkė nukentėjusiojo valią, naudodamas prieš jį fizinį smurtą (jo panaudojimo faktą nuteistasis pripažino), ir atliko seksualinio prievartavimo veiksmus prieš jį, kai kiti bendrininkai palaužė nukentėjusiojo galimybę priešintis, naudodami prieš jį fizinį smurtą, ir aktyviai pritarė, nesipriešino nuteistojo atliekamiems veiksams. Dėl to nuteistojo veika pagal BK 150 straipsnio 2 dalį kvalifikuota teisingai.

Dėl bendrininkavimo

Kartu šioje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde buvo teigiama, kad dėl BK 180 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos padarymo nuteistajam byla turėtų būti nutraukta, nes nukentėjusiajam priklausančių daiktų jis nepasisavino, tai atliko kiti bendrininkai.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad plėšimo byloje nusikaltimo bendrininkas – vykdytojas yra ir tas asmuo, kuris visiškai realizavo plėšimo objektyviuosius požymius (naudojo smurtą prieš nukentėjusį ir grobė jo turtą), ir tas, kuris bent iš dalies realizavo kai kuriuos objektyviuosius plėšimo požymius (pvz., tik panaudojo smurtą prieš nukentėjusį asmenį). Kai vieniems asmenims pagrobiant nukentėjusiojo turtą kiti tiesiogiai kartu nedalyvauja, tačiau nustatomi bendrininkavimo požymiai, nusikaltimo kvalifikavimui neturi reikšmės, kuris iš nuteistųjų pabaigė plėšimo veiksmus, t. y. visiškai realizavo BK 180 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nurodytą pavojingos veikos požymį – svetimo turto pagrobimą, tokiu atveju visų veiksmai vertinami pagal BK 180 straipsnio atitinkamą dalį. Vis dėlto tokiu atveju turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai atskleistas asmenų bendrininkavimas (nustatytas susitarimas, tyčia, veiksmų bendrumas) padarant nusikalstamą veiką. Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje teismai išanalizavo kiekvieno iš nuteistųjų veiksmus tiek dėl fizinio smurto panaudojimo, tiek dėl svetimo turto pasisavinimo. Nuteistųjų bendra tyčia pasisavinti svetimus nukentėjusiajam priklausančius daiktus įrodyta nustačius, kad nuteistasis kartu su kitais dviem bendrininkais naudojo fizinį smurtą prieš nukentėjusį, šiems bendrininkams paėmus nukentėjusiojo muzikinį centrą ir kolonėles, nuteistasis savo automobiliu nuvežė šiuos pagrobtus daiktus į vienos iš bendrininkų močiutės namus, taigi susitarimas pagrobtį svetimą nukentėjusiajam priklausančią turtą buvo išreikštas konkludentiniais veiksmais, nuteistasis nors nepaėmė tiesiogiai nukentėjusiajam priklausančių daiktų, tačiau naudojo prieš jį fizinį ir seksualinį smurtą – taip palaužė nukentėjusiojo valią priešintis, sudarė sąlygas kitiems dviem bendrininkams pasisavinti pagrobtą svetimą turtą. Teisėjų kolegija nusprendė, kad teismai tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, konstatuodami, kad nuteistasis atliko dalį BK 180 straipsnio 1 dalyje nustatytų veiksmų, siekdamas įgyvendinti bendrą sumanymą – panaudojant smurtą pasisavinti nukentėjusiajam priklausančius daiktus. Nuteistasis suvokė, kad dalyvauja bendroje nusikalstamoje veikoje ir jo veiksmai yra neatskiriama bendro nusikalstamo sumanymo dalis. Dėl to jo kaip bendrininko veika atitiko BK 180 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikaltimą.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-228-511/2024

BK 232 straipsnio taikymas

Dėl veikos

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis kasaciniame skunde, be kita ko, kėlė klausimą dėl netinkamo jo veikos kvalifikavimo pagal BK 232 straipsnį, nes, pasak kasatoriaus, nusikalstamu elgesiu negali būti pripažintas žeminančios tiesos pareiškimas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad viena iš teismų, teisėjų nepriklausomumo garantijų yra jų garbės, orumo apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis nuo nepagarbos, pažeminimo. Dėl to BK 232 straipsnyje nustatyta veika siekiama saugoti teisingumo interesus, teismų ir teisėjų autoritetą visuomenėje, profesinę reputaciją, teisėjo garbę ir orumą. Taikant BK 232 straipsnį būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp Konstitucijoje įtvirtintų konstitucinių vertybių – viena vertus, teismų, teisėjų nepriklausomumo vykdant teisingumą ir teisinio saugumo principo ir, antra vertus, Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtintos asmens saviraiškos laisvės, aiškinamos kartu su Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtinta teise kritikuoti valdžios įstaigų ar pareigūnų darbą.

Aptariamoje byloje nustatyta, kad kasatorius surašė ir išsiuntė Lietuvos Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Seimo nariams, Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui, kitiems teisėjams ir pareigūnams raštus, kuriuose kaltinime nurodytais įžeidžiančiais, žeminančiais žodžiais apibūdino jo teisėjus dėl šių teisėjų priimtų sprendimų kasatoriaus byloje. Teisėjų kolegija nurodė, kad kaltinime konkrečiai nurodyti įžeidžiantys teisėjams skirti kasatoriaus apibūdinimai pagal savo pobūdį ir turinį negalėjo būti vertinami kaip kokia nors faktais pagrįsta nuomonė, jais nebuvo siekiama kokių nors visuomenei svarbių tikslų ar keliamas svarbus viešojo intereso klausimas. Tokie užgaulūs, viešai reiškiami neigiami kasatoriaus bylą nagrinėjantiems teisėjams skirti apibūdinimai negalėjo būti laikomi pagrįsta teismų darbo kritika, o ja tik siekta išreikšti nesutikimą bei pasipiktinimą dėl konkrečių teisėjų sprendimų konkrečiose kasatoriaus byloje. Dėl to kasacinis teismas tokius kasatoriaus veiksmus įvertino kaip peržengiančius saviraiškos laisvės ribas ir užtraukiančius baudžiamąją atsakomybę.

Teisėjų kolegija pripažino nepagrįstu kasacinio skundo argumentą, kad šioje byloje nusikalstama veika buvo pripažintas žeminančios tiesos išsakymas. Kasacinis teismas paaiškino, kad, sprendžiant dėl asmens atsakomybės pagal BK 232 straipsnį, yra vertinama ne teiginių apie teismo ar teisėjų veiklą atitiktis tikrovei, jų teisingumas (klaidingumas), bet atsiliepimo apie teismo ar teisėjo veiklą išraiška, būtent jos viešas užgaulus pobūdis. Šios aplinkybės bylą nagrinėjusių teismų buvo tinkamai nustatytos ir įvertintos. Šiame kontekste teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad, pateikdamas tokio turinio pareiškimus (kaip antai teisėjai apibūdinti vartojant

neigiamus epitetus „subingalvis ateivis inkvizicijos teisėjas“, „inkvizitorius“, „moralinė višta“), nuteistasis neabejotinai suprato, jog viešai raštu išdėstė žeminančius ir užgaulius teiginius apie teisėjus, t. y. sąmoningai siekė viešai pažeminti teisėjus, parodyti nepagarbą jiems, t. y. veikė tiesiogine tyčia. Kasacinis teismas sutiko, kad nuteistojo veiksmuose buvo tiek objektyvieji, tiek ir subjektyvieji nusikalstamos veikos, nurodytos BK 232 straipsnyje, požymiai.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pirmiau nurodytus nuteistojo kasacinio skundo argumentus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-1214/2024

BK 281 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl priežastinio ryšio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas prašymą panaikinti apeliacinės instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį motyvavo tuo, kad apeliacinės instancijos teismas, kaltinamąjį pripažindamas kaltu pagal BK 281 straipsnio 1 dalį, neteisingai nustatė priežastinį ryšį tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių. Kasatoriaus ginamasis apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas pagal BK 281 straipsnio 1 dalį už tai, kad ties prekybos centru, vairuodamas automobilį, pažeidė Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) 9, 101 ir 106 punktus ir sukėlė pavojų kitų eismo dalyvių bei jų turto saugumui, nes, važiuodamas gatvės pirmąja eismo juosta ir prieš pasukdamas į dešinėje pusėje esančią automobilių stovėjimo aikštelę, neįsitikino, kad tai daryti saugu, nesilaikė visų būtinų atsargumo priemonių, prieš darydamas posūkį į dešinėje pusėje esančią automobilių stovėjimo aikštelę, nepasitraukė prie pat dešinio pirmosios eismo juostos krašto, o sukdamas į automobilių stovėjimo aikštelę, nepraleido ta pačia kryptimi pirmąja eismo juosta tiesiai važiuojančio motociklo, kurį vairavo nukentėjęsysis, dėl to susidūrė su motociklu, tai yra įvyko eismo įvykis; per šį eismo įvykį buvo nesunkiai sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl priežastinio ryšio nebuvo tinkamai motyvuotos ir logiškai pagrįstos visų eismo dalyvių padarytų KET pažeidimų analize. Kasacinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad tarp kaltinamojo važiavimo toliau nuo dešiniojo važiuojamosios dalies krašto ir eismo įvykio nebuvo teisiškai reikšmingo priežastinio ryšio, dėl to pirmosios instancijos teismas pagrįstai priėmė jam išteisinamąjį nuosprendį. Byloje buvo nustatyta, kad važiuojamojoje dalyje yra dvi eismo juostos, ir

nors jos nebuvo nubraižytos eismo įvykio metu (jos yra menamos, įsivaizduojamos), tiek kaltinamajame akte, tiek apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio aprašomojoje dalyje nurodyta, kad kaltinamojo vairuojamas automobilis prieš posūkį į dešinę važiavo pirmąja eismo juosta. Byloje nebuvo nustatyta ir nebuvo įrodinėjama, kad automobilis prieš posūkį būtų persirikiavęs iš pirmosios į antrąją eismo juostą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo alternatyvią išvadą, kad kaltinamasis suko „iš dalies arba visiškai būdamas kairėje kelio važiuojamosios dalies pusėje“, išplėstinė septynių teisėjų kolegija įvertino kaip prielaidą, neatitinkančią kaltinimo turinio. Visiško buvimo antroje eismo juostoje aplinkybė, jei būtų įrodyta, iš esmės keistų kaltinimo turinį, todėl tokios aplinkybės, juo labiau kaip tik galimos alternatyvos, paminėjimas tarp motyvų nesuderinamas su kaltinamojo teise žinoti kaltinimo turinį ir nuo jo gintis. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad pirmąja eismo juosta važiuojanti ir posūkį į dešinę daranti transporto priemonė neprivalo praleisti (duoti kelią) iš paskos ta pačia eismo juosta važiuojančios transporto priemonės (tokio reikalavimo būtų neįmanoma laikytis). Taigi išplėstinė septynių teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad automobilio vairuotojui buvo nepagrįstai inkriminuojamas KET 101 punkto, reikalaujančio duoti kelią kitiems eismo dalyviams, pažeidimas. Ši kaltinimo automobilio vairuotojui dalis buvo nelogiška ir prieštaringa. Taip pat nelogišku ir eismo tvarkai prieštaraujančiu buvo pripažintas apeliacinės instancijos teismo argumentas, kad jeigu automobilio vairuotojas nebūtų savo vairuojamu automobiliu užtvėręs kelio motociklo vairuotojui, susidūrimas nebūtų įvykęs. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal eismo tvarką posūkis į dešinę iš pirmosios eismo juostos nelaikytinas kelio užtvėrimu ta pačia eismo juosta iš paskos važiuojančiai transporto priemonei.

Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš dešinės kelio pusės esančioje automobilių stovėjimo aikštelėje vietos automobiliams pastatyti įrengtos įstrižai, tarp stovėjimo vietų įrengtos salelės, kurios jungiasi su važiuojamąja kelio dalimi. Jeigu aikštelėje yra stovinčių automobilių, atlikti posūkį į dešinę nuo pat kelio dešiniojo krašto yra techniškai sudėtinga ar net neįmanoma. Kai sukama į automobilių stovėjimo vietą, esančią prie pat tokios salelės, įsukti į šią vietą nuo pat dešiniojo krašto, neužvažiavus ratais ant įrengtos salelės bortelio, taip pat sudėtinga. Aptartos aplinkybės iš esmės atitinka KET 107 punkte nustatytą išimtį, kai transporto priemonei leidžiama sukti ir ne nuo važiuojamosios dalies, skirtos važiuoti ta kryptimi, atitinkamo krašto. Tokioje situacijoje vairuotojas, darantis posūkį į stovėjimo aikštelę, turi pats nuspręsti, koks atstumas nuo dešinio kelio krašto leis jam saugiai pastatyti automobilį, nekliudyti kito automobilio ir kartu nesutrukdyti antrąja eismo juosta važiuojančioms transporto priemonėms. Be to, kiekvienas šia kelio atkarpa pirmąja juosta važiuojančios transporto priemonės vairuotojas gali tikėtis, kad

priekyje važiuojanti transporto priemonė gali lėtinti greitį ir sukti į dešinėje esančią automobilių stovėjimo vietą. Natūralu, kad pamatęs, jog priekyje esanti transporto priemonė yra pasiruošusi sukti į dešinę, taip pat pamatęs manevro pradžią atidus vairuotojas turi lėtinti greitį, prireikus stabdyti arba persirikiuoti į laisvą eismo juostą, taip leisdamas priekyje esančiai transporto priemonei saugiai baigti manevrą. Tačiau, kasacinio teismo nuomone, posūkį darantis vairuotojas negali tikėtis ir numatyti, kad iš paskos važiuojantis motociklas važiuos tiesiai į jį nestabdydamas arba bandys prasmukti jam iš dešinės.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad apeliacinės instancijos teismo apkaltinamajame nuosprendyje nepateikta jokių argumentų, kad tai, jog prieš posūkį kaltinamojo vairuojamas automobilis buvo kairiais ratais užvažiavęs į kairę važiuojamosios kelio dalies pusę (kirtęs menamą ašinę gatvės liniją), suklaidentų nukentėjusį ir leistų jam manyti, kad tęsti judėjimą yra saugu. Taip pat nebuvo nustatyta, kad priekyje važiuojantis automobilis kaip nors būtų sutrukęs motociklo vairuotojui laiku pastebėti posūkio manevrą ir atitinkamai į tai sureaguoti, pvz., kad būtų nerodęs posūkio signalo, staigiai stabdęs ir pan. Byloje nustatyta, kad nukentėjusysis, vairuodamas motociklą, persirikiuodamas iš antrosios į pirmąją eismo juostą, nežiūrėjo į priekį, buvo pasukęs galvą į kairę, žiūrėjo, ar už jo nėra automobilių, prieš susidūrimą nestabdė motociklo, nes nematė priekyje esančio automobilio ir jo daromo manevro. Tai kasaciniam teismui leido padaryti išvadą, kad eismo įvykis kilo dėl to, jog nukentėjusysis nesilaikė kelių eismą reguliuojančių taisyklių. Net jei nuteistasis, prieš pradėdamas sukti, būtų pasitraukęs prie pat kelio važiuojamosios dalies dešiniojo krašto, nagrinėjamas eismo įvykis vis tiek būtų įvykęs. Taigi išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje situacijoje teisiniu požiūriu eismo įvykį sukėlė ne nuteistojo daromas posūkio manevras, o būtent nukentėjusiojo neatidus ir pavojų eismo saugumui keliantis vairavimas – jis ir buvo būtina eismo įvykio kilimo sąlyga ir esminė šio įvykio kilimo priežastis.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-117-511/2024

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 44 straipsnio 5 dalies, 58 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl teismo nešališkumo principo įgyvendinimo, kai asmuo piktnaudžiauja savo teisėmis

Nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad nagrinėjant bylą teisme buvo pažeista jo teisė į nešališką teismą, nes bylą apeliacinės instancijos teisme išnagrinėjo teisėjai, dėl kurių viešo užgaulaus pažeminimo jis yra pripažintas įtariamuju atliekamuose ikiteisminiuose tyrimuose.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien tik byloje dalyvaujančiam asmeniui kilusios abejonės dėl teisėjo (teismo) nešališkumo stokos nesudaro besąlygiško pagrindo nušalinti teisėją (teismą) nuo bylos nagrinėjimo ir perduoti bylą nagrinėti kitam teisėjui ar teismui. Sprendžiant, ar priežastis abejoti teismo nepriklausomumu ar nešališkumu yra pagrįsta, bylos šalies išreikšta abejonė yra svarbi, bet ne lemiamą. Lemiamą reikšmę turi tai, ar nuogąstavimas gali būti laikomas objektyviai pagrįstu. Priešingu atveju, perdavus bylą nagrinėti kitam teisėjui ar teismui, būtų sudarytos sąlygos teisingumą vykdyti ne tam teismui, kuris pagal įstatymo nustatytas teisingumo taisykles turi nagrinėti bylą, arba ne tam teisėjui, kuriam teisės aktų nustatyta tvarka priskirta nagrinėti konkrečią bylą, o tam teismui ir (ar) teisėjui, kurį pasirinko vienas ar kitas byloje dalyvaujantis asmuo. Kitaip tariant, būtų sudarytos sąlygos piktnaudžiauti nušalinimo institutu, juo pasinaudoti ne pagal jo paskirtį. Teisėjų kolegijos vertinimu, toks bylos nagrinėjimas pagal procese dalyvaujančių asmenų pageidavimus neužtikrintų teismo (teisėjo) nešališkumo ir nepriklausomumo, nesiderintų su teisinėje valstybėje galiojančiais teisingumo, bylų skirstymo ir nagrinėjimo nešališkumo ir sąžiningumo, skaidrumo, šalių lygiateisiškumo principais. Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad, paisant Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo, kurio sudėtinė dalis yra konstitucinis teisingumo principas, teisė į nešališką teismą negali būti aiškinama ir įgyvendinama taip, kad asmuo, pažeidęs teisę, nesant bylą nagrinėti galinčio teismo ar teisėjo, apskritai negalėtų būtų patrauktas teisinėn atsakomybėn už šį pažeidimą, t. y. atsidurtų už teisės ribų, o asmenys, kurių teisės pažeistos, negalėtų veiksmingai pasinaudoti konstitucine teise į jų pažeistų teisių teisminę gynybą.

Apžvelgiamoje byloje susidarė situacija, kai dėl nuteistojo veiksmų, žeminamai vadinant teisėjus, kurie nagrinėja ar ateityje gali nagrinėti jo prašymus, skundus ar bylas, pradedami ikiteisminiai tyrimai pagal BK 232 straipsnį dėl teisėjų pažeminimo, o kartu remiantis jo išsakytais teiginiais ir dėl to pradėtais ikiteisminiais tyrimais reiškiamas nušalinimas prieš tai nuteistojo išpuolį patyrusiems teisėjams. Kasacinio teismo vertinimu, toks asmens elgesys leidžia spręsti apie piktnaudžiavimą jam suteiktomis procesinėmis teisėmis, nes tokia teise akivaizdžiai naudojama ne

įstatyme nustatyta tvarka ir ne pagal jos paskirtį bei tikslus, o siekiant dirbtinai ap sunkinti teismo ar visos šalies teismų sistemos darbą. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, naudojantis teisėjų nušalinimo institutu, negali būti siekiama sukurti situacijos, kai valstybėje neliktų nė vieno teisėjo, galinčio nagrinėti asmens bylą (skundus).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad kasatorius, įvairioms Lietuvos valstybės institucijoms adresuotuose raštuose neigiamai apibūdinamas teisėjus ir (ar) juos galimai įžeidindamas, siekė ne įgyvendinti savo teisę į nepriklausomą ir nešališką teismą, bet sąmoningai siekė, kad jo byla būtų perduota nagrinėti kitam teisėjui ar teismui ir taip būtų sudarytos sąlygos teisingumą vykdyti ne tam teismui, kuris pagal įstatymo nustatytas teisingumo taisykles turi nagrinėti bylą, arba ne tam teisėjui, kuriam teisės aktų nustatyta tvarka priskirta nagrinėti konkrečią bylą, o tam teismui ir (ar) teisėjui, kurį pasirinko kasatorius. Pripažinus teismą (teisėją) šališku dėl paties kasatoriaus dirbtinai sukurtų priežasčių, ateityje gali būti sukurta tokia teisinė ir faktinė situacija, kai joks Lietuvos teisėjas ar teismas negalės (negalėtų) nagrinėti kasatoriaus bylos dėl menamo teismo (teisėjo) šališkumo. Dėl to tokie kasatoriaus veiksmai, atsižvelgiant į jo sąmoningą, viešai deklaruojamą siekį neigiamai vertinti ar net žeminti teisėjus (teismus), tarp jų ir tuos, kurie nagrinėja jo bylas, vertintini kaip piktnaudžiavimas teise ir nesudaro pagrindo pripažinti, kad bylą nagrinėję teisėjai būtų buvę šališki.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pirmiau nurodytus nuteistojo kasacinio skundo argumentus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-1214/2024

III. CIVILINĖS BYLOS

Sandoriai

Dėl teisinio suinteresuotumo reikalauti panaikinti elektros perdavimo tinklo linijos pralaidumų rezervaciją, ketinimų protokolo (ne)galiojimo

Ieškovė prašė teismo įpareigoti atsakovę panaikinti konkrečios perdavimo tinklo linijos rezervaciją ir pripažinti atsakovių sudarytą ketinimų protokolą, kurio pagrindu atlikta perdavimo tinklo linijos rezervacija, negaliojančiu. Ieškovė teigė, kad, atsakovėms ketinimų protokolu rezervavus visus konkrečios elektros perdavimo linijos pralaidumus, ji neteko galimybės rezervuoti pralaidumų šioje linijoje. Ieškovė taip pat nurodė, kad ketinimų protokolas prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, kadangi atsakovės šiuo protokolu susitarė dėl objektyviai

neįgyvendinamos prievolės – įsipareigojo pastatyti 60 MW saulės parką vos 5,5 ha ploto žemės sklype.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė, nusprenddami, kad ieškovė neturi materialinio teisinio suinteresuotumo ginčyti ketinimų protokolą; be to, ketinimų protokolu nebuvo susitarta dėl objektyviai neįgyvendinamų prievolių.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčijamas ketinimų protokolą buvo sudarytas tuo metu, kai ieškovei išduotos išankstinės prisijungimo sąlygos dar galiojo. Dėl to ieškovė turėjo teisėtą lūkestį įstatymų nustatyta tvarka kreiptis dėl ketinimų protokolo sudarymo pagal jai išduotas išankstines prisijungimo sąlygas. Taip pat, panaikinus ginčo pralaidumų rezervaciją, atsilaisvinę tinklo linijos pralaidumai būtų skirstomi iš naujo teisės aktuose įtvirtinta tvarka, todėl, patenkinus ieškovės reikalavimą, kiltų prielaida atsirasti jos materialiniams teisiniams santykiams. Taigi ieškovė laikytina materialiai teisiškai suinteresuota nuginčyti atsakovių sudarytą ketinimų protokolą.

Sprendamas, ar ginčo ketinimų protokolu susitarta dėl objektyviai neįgyvendinamų prievolių, kasacinis teismas atsižvelgė į ginčo santykiams aktualų teisinį reguliavimą bei aptariamo ketinimų protokolo turinį ir tikslus. Kasacinis teismas nusprendė, kad konkretus žemės sklypas, jį identifikuojantys požymiai nepateko į šiuo protokolu sutartą prievolės dalyką; iš ginčo ketinimų protokolo kylančių prievolių dalykas yra į ateitį nukreiptų veiksmų, būtinų elektrinei prijungti prie elektros tinklo, atlikimas. Protokole nurodyta įrengtina elektrinė kaip objektas nėra detalizuojama, nėra nurodomi konkretūs įrengtinės elektrinės parametrai, protokolu nebuvo siekiama susitarti dėl konkrečių elektrinės statybos darbų. Tai, kad atsakovių sudarytu ketinimų protokolu susitariama dėl bendradarbiavimo veiksmų ateityje, reiškia, kad pačiam gamintojui tenka atsakomybė įvertinti, ar jis pajėgs atlikti ketinimų protokole nustatytus bendradarbiavimo veiksmus jame nustatytais terminais, įskaitant ir veiksmus dėl tinkamo žemės sklypo ar teisių į žemės sklypus elektrinei įrengti įgijimo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-213-1075/2024

Darbo teisė

Dėl DK 52 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo

Ieškovė prašė pripažinti jos atleidimą iš darbo neteisėtu, priteisti jai iš atsakovės atitinkamas išmokas, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovė teigė, kad ji buvo atleista iš darbo konstatavus jos šiurkštų darbo drausmės pažeidimą. Ieškovė nurodė, kad nuotoliniu būdu (iš namų) dirbdavo vidutiniškai 1–2 kartus per savaitę, tačiau pasitaikė ir atvejų, kai iš namų dirbdavo visą savaitę. Atsakovės (bendrovės) darbuotojams nebuvo paaiškinta, kad gali būti atmetas prašymas dėl darbo iš namų, kokiais atvejais jis atmetamas, dėl kokių aplinkybių negalimas darbas nuotoliu. Ieškovės darbas nuotoliu 2023 m. sausio 27 d. – 2023 m. vasario 10 d. niekuo nesiskyrė nuo tokio darbo ankstesniais atvejais. Minėtu laikotarpiu ieškovė teikė prašymus dirbti nuotoliniu būdu, t. y. laikėsi darbdavės nustatytos vidaus darbo tvarkos.

Pirmosios instancijos teismas iš dalies tenkino ieškinį – pripažino ieškovės atleidimą iš darbo neteisėtu ir priteisė atitinkamas išmokas. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria atleidimas iš darbo pripažintas neteisėtu ir priteistos atitinkamos išmokos, ir šį ieškovės reikalavimą atmetė.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nuotolinį darbą dirbantis darbuotojas nėra nuolatinėje darbdavio priežiūroje, todėl darbdaviui, pasirinkusiam taikyti tokią darbo organizavimo formą, tenka ir pareiga nustatyti tokio darbo organizavimo tvarką, kurioje, be kita ko, turėtų būti aptariami visi tokio darbo organizavimo ypatumai, bendravimo su darbuotoju būdai ir (ar) taisyklės, darbo laiko apskaitos taisyklės, darbo vietai keliami reikalavimai, jeigu tokie būtini pagal darbo pobūdį, nustatoma suteikiamų darbo priemonių naudojimo tvarka, dėl tokio darbo patiriamų išlaidų kompensavimas.

Šiuo atveju byloje nebuvo aplinkybių, leidusių pripažinti, kad atsakovės bendrovėje buvo reglamentuota nuotolinio darbo organizavimo tvarka, t. y. kad atsakovė būtų sukūrusi tinkamas ir aiškias taisykles, kaip organizuojamas nuotolinis darbas, kaip vykdoma tokio darbo apskaita, kokia tvarka teikiami ir vertinami prašymai dirbti tokį darbą, kaip darbuotojas turi bendrauti su darbdave. Nors atsakovės įmonėje darbas nuotoliniu būdu ir buvo atliekamas pagal tam tikrą susiklosčiusią praktiką, tačiau tokios aplinkybės neleido spręsti, jog buvo tinkamai, aiškiai nustatyta tokio darbo organizavimo tvarka, o būtent tokios aiškios tvarkos nebuvimas ir sukūrė konfliktinę situaciją dėl darbo santykių tarp šalių tęstinumo. Be to, bylos duomenys patvirtina, kad darbdavė tokią situaciją toleravo, neformino darbo prastovos, kiekvieną kitą dieną ieškovei vėl žymint apie savo darbą iš

namų nenurodė ieškovei, kad jos veiksmus (fizinį neatvykimą į darbo vietą) vertina kaip pravaikštą, ir už visą šį laiką mokėjo ieškovei atlyginimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir byloje nustatytoms aplinkybėms taikė DK 52 straipsnio normas, todėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalį pakeitė, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškovės atleidimas dėl šiurkštaus darbo drausmės pažeidimo pripažintas neteisėtu ir nepagrįstu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-176-684/2024

Prievolių teisė

Dėl skolininkų tarpusavio reikalavimų, kai solidarioji prievolė kyla viešosios teisės pagrindu

Ieškovė (tranzito procedūros vykdytoja) prašė priteisti iš atsakovės (vežėjos) žalos atlyginimą, nuroydamą, kad muitinės sandėlyje buvo įforminta tranzito procedūra kroviniui; vežėja nurodyta atsakovė, tranzito procedūros vykdytoja – ieškovė, kroviny buvo nukreiptas į Bulgarijos muitinės postą. Tačiau tranzito procedūra nebuvo tinkamai užbaigta, nes kroviny nebuvo pateiktas Bulgarijos muitinės kontrolei. Vilniaus teritorinė muitinė sprendimu pripažino, kad už neįvykdytą tranzito procedūrą atsirado mokestinė prievolė muitinei, o ieškovė, kaip tranzito procedūros vykdytoja, ir atsakovė, kaip faktinė krovinio vežėja, pripažintos solidariosiomis skolininkėmis. Ieškovė nurodė įvykdžiusi muitinės mokestinį reikalavimą ir sumokėjusi 12 915 Eur. Kadangi, pasak ieškovės, už muitinės tranzito procedūros pažeidimą tiesiogiai atsakinga tik atsakovė, tai iš jos ieškovės naudai priteistinas visas žalos atlyginimas (12 915 Eur).

Pirmosios instancijos teismas tenkino visą ieškinį, apeliacinės instancijos teismas – dalį ieškinio. Pastarasis teismas, įvertinęs administracinėse bylose dėl skolos muitinei teismų nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad ieškovė neįrodė, jog mokestinė prievolė atsirado išimtinai dėl atsakovės kaltės. Teismas nusprendė, kad atsakovė, kaip solidarioji skolininkė, neatsako ieškovei už visą skolą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad solidariųjų skolininkų prievolė kreditoriui pasibaigia, kai yra įvykdoma; pasibaigus solidariajai bendraskolių prievolei, pasibaigia ir jų santykiai su kreditoriumi, tarp solidariųjų bendraskolių susiklosto privatiniai teisiniai santykiai dėl tarpusavio atgręžtinių reikalavimų, kurie reglamentuojami civilinės teisės normomis. CK 6.9 straipsnio 5 dalies nuostatos yra specialiosios CK 6.263 straipsnio atžvilgiu, todėl pagal bendrąsias teisės normų konkurencijos

taisyklės taikytinos solidariųjų skolininkų tarpusavio atgręžtiniam reikalavimams. Šios taisyklės nepaneigia tai, kad solidarioji skolininkų prievolė kreditoriui kilo viešosios teisės pagrindu.

Pasisakydamas dėl muitinės procedūros vykdytojo atsakomybės, kasacinis teismas išaiškino, kad aplinkybė, jog muitinės procedūros vykdytojas pripažintas atsakingu skolininku muitinei pagal Europos Sąjungos (toliau – ES) muitų teisės normas, savaime nereiškia, kad yra konstatuotas jo veiksmų neteisėtumas ir kaltė civilinės atsakomybės prasme; ES muitų teisės pagrindu konstatuota mokestinė prievolė savaime nereiškia civilinės atsakomybės prievolės. Todėl ta aplinkybė, kad muitinės tranzito procedūros vykdytojas pripažintas solidariai atsakingu už skolą muitinei, nepaneigia jo teisės reikšti atgręžtinį reikalavimą vežėjui pagal CK 6.9 straipsnio 5 dalį.

Taikant CK 6.9 straipsnio 5 dalies nuostatas, be kita ko, įrodinėjimą reglamentuojančių taisyklių aspektu, turi būti atsižvelgiama į santykių, kurių pagrindu kilo solidarioji prievolė, ypatumus. Ginčo teisiniuose santykiuose tai, jog nėra nustatyti kokie nors ieškovės, kaip muitinės procedūros vykdytojos, neteisėti veiksmai, pasireiškę jos pareigų pagal viešąją muitų teisę pažeidimu, prisidėję prie to, kad muitinės tranzito procedūra nebuvo įvykdyta, ir priešingai – yra nustatyti neteisėti atsakovės, faktinės vežėjos, veiksmai, dėl kurių prekės nebuvo nugabentos į paskirties muitinę ir pateiktos tranzito procedūrai užbaigti, laikytina pakankamu pagrindu pripažinti, kad yra nustatytos CK 6.9 straipsnio 5 dalies sąlygos ir ieškovė turi teisę reikšti atgręžtinį reikalavimą atsakovei dėl visos skolos muitinei sumos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-469/2024

Daiktinė teisė

Dėl reikalavimo nutraukti panaudos sutartį be bendraturčio sutikimo

Ieškovas teismo prašė be kito bendraturčio sutikimo nutraukti atsakovo (bendraturčio) su atsakove (panaudos gavėja) sudarytą panaudos sutartį. Ieškovas nurodė, kad jam kartu su atsakovu bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso po 1/2 dalį sandėliavimo pastato su administracinėmis patalpomis. Šis pastatas panaudos sutarties pagrindu perduotas atsakovei (panaudos gavėjai) neribotam laikui naudotis su teise nuomoti tretiesiems asmenims pastate esančias patalpas. Ieškovas išreiškė valią nutraukti panaudos sutartį dėl jam priklausančios 1/2 pastato dalies, tačiau atsakovas – bendraturtis – to padaryti nesutiko. Ieškovo nuomone, jo

teisės ir teisėti interesai iš esmės pažeidžiami, nes jis, esant galiojančiai panaudos sutarčiai, negali išnuomoti savo pastato dalies ir gauti atitinkamų pajamų iš nuomos ar kitaip savo pasirinkimu įgyvendinti savo nuosavybės teisę į jam priklausančią pastato dalį. Be to, panaudos gavėja su trečiuoju asmeniu (nuomininku) sudarė negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį, kurios pagrindu visas bendraturčiams priklausantis pastatas yra išnuomotas trečiajam asmeniui, o šis pastatą naudoja ne pagal paskirtį (sporto klubo veiklai).

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nors ieškovas savo reikalavimą suformulavo kaip vieną reikalavimą, šis turėtų būti vertinamas kaip į vieną ieškinį sujungti du reikalavimai – reikalavimas pripažinti teisę (leisti) nutraukti panaudos sutartį be kito bendraturčio sutikimo ir reikalavimas nutraukti panaudos sutartį teismo tvarka. Šiems reikalavimams taikomi skirtingi teisiniai ir faktiniai pagrindai ir šie reikalavimai gali būti reiškiami skirtingiems atsakovams.

Reikalavimas pripažinti teisę (leisti) nutraukti panaudos sutartį be kito bendraturčio sutikimo yra daiktinio teisinio pobūdžio ir jam taikytinos CK ketvirtosios knygos normos, reglamentuojančios tarp bendraturčių susiklosčiusius daiktinius teisinius santykius. Tuo tarpu reikalavimas nutraukti panaudos sutartį teismo tvarka yra prievolinio teisinio pobūdžio ir jam taikytinos CK šeštosios knygos normos, reglamentuojančios tarp panaudos gavėjos ir panaudos davėjų susiklosčiusius prievolinius teisinius santykius. Atitinkamai pirmasis reikalavimas iš esmės yra nukreiptas į bendraturtį, o antrasis – į panaudos gavėją.

Kasacinis teismas nurodė, kad sprendžiant, ar yra pagrindas leisti nutraukti panaudos sutartį be kito bendraturčio sutikimo, būtina pasverti kiekvieno iš bendraturčių interesus ir įvertinti galimus bendraturčių teisių pažeidimus dėl panaudos sutarties tęsimo ir (ar) jos nutraukimo. Tai reiškia, kad turi būti įvertinama, kaip atsisakymas leisti nutraukti sutartį be kito bendraturčio sutikimo pažeistų reikalavimą pareiškusio bendraturčio teises ir kaip sutarties nutraukimas pažeistų sutarties nutraukimui prieštaraujančio bendraturčio teises. Interesų pusiausvyros pažeidimas gali būti tiek teisinio, tiek ekonominio pobūdžio.

Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad turto suteikimas panaudos pagrindu gali lemti mažesnę ekonominės naudos gavimą iš turto nei, pavyzdžiui, turto nuoma. Bendrosios nuosavybės naudojimo, valdymo ir disponavimo modelis, susiklostęs nagrinėjamoje situacijoje, kai bendraturčiai suteikia panaudos pagrindais turtą įmonei, kurios vienintelis akcininkas ir vadovas yra vienas iš bendraturčių, apsunkina bendraturčio, kuris nėra panaudos gavėjos akcininkas ir vadovas, galimybes dalyvauti valdant bendrą turtą. Ir priešingai, bendraturčio, kuris yra panaudos gavėjo vienintelis akcininkas ir vadovas, teisių įgyvendinimo galimybės yra platesnės, taip pat ir dėl to, kad jo, kaip

bendraturčio ir kaip panaudos gavėjos akcininko ir vadovo, interesas sutampa. Tai neatitinka bendraturčių interesų pusiausvyros, o byloje nustatytos faktinės aplinkybės patvirtina, jog ieškovo, kaip bendraturčio, galimybės net ir patekti į pastatą, gauti informaciją dėl šio turto valdymo yra apsunkintos.

Kasacinis teismas nusprendė, kad atsakovo (bendraturčio) atsisakymas duoti sutikimą nutraukti panaudos sutartį yra nepagrįstas, panaudos sutarties nutraukimas nepažeistų bendraturčių nuosavybės teisių ir turtinių interesų, nepadarytų neproporcingos žalos daiktui bei jo paskirčiai, priešingai – abiem bendraturčiams būtų sudarytos sąlygos ne tik kiekvienam padengti išlaidas, skirtas savo bendro turto daliai išlaikyti, bet ir gauti naudos iš disponavimo kiekvienam priklausančia bendrosios nuosavybės objekto dalimi.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-175-1075/2024

Sutarčių teisė

Dėl daugiabučio gyvenamojo namo bendrojo naudojimo objektams tiekiamos šilumos energijos paskirstymo bendraturčiams, pasikeitus šių santykių teisiniam reguliavimui

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės 116,18 Eur skolą už daugiabučio gyvenamojo namo bendrųjų patalpų šildymą. Ieškovė nurodė, kad ji ir daugiabučio gyvenamojo namo gyventojai, atsijungę nuo centralizuotos šildymo sistemos (tarp jų ir atsakovė), pasirašė taikos sutartį, pagal kurią šiems gyventojams nebuvo taikomas mokestis už daugiabučio gyvenamojo namo bendrųjų patalpų šildymą. Įsigaliojus naujiems šilumos paskirstymo metodams, ieškovė pradėjo skaičiuoti atsakovei mokestį už jai tenkančią šilumos energijos, skirtos bendrojo naudojimo objektams šildyti, dalį. Atsakovė nesumokėjo ieškovės apskaičiuotų įmokų.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl taikos sutarties, kuria buvo išspręstas klausimas dėl gyvenamojo namo bendraturčių pareigų, susijusių su šio namo bendrojo naudojimo objektų išlaikymu (atsiskaitymu už jiems tiekiamą šilumos energiją), vykdymo pasikeitus šiuos teisinius santykius reglamentuojančioms teisės normoms. Byloje nustatytos šios teisiškai reikšmingos aplinkybės: 1) atsakovei nuosavybės teise priklauso butas, esantis daugiabučiame gyvenamajame name, kuriame veikia dvi nepriklausomos šildymo sistemos, t. y.

daliai butų šilumą ir karštą vandenį tiekia ieškovė, kituose butuose (įskaitant ir atsakovės butą) yra naudojamos autonominės šildymo sistemos, namo laiptinėse nėra centralizuotos šildymo sistemos inžinerinių tinklų; 2) ieškovė ir butų, kuriuose yra įrengtos autonominės šildymo sistemos, savininkai sudarė taikos sutartį ir išsprendė kilusį ginčą dėl įmokų, mokėtinų už name esančių bendrojo naudojimo objektų šildymą, paskirstymo: šalys susitarė, kad ieškovė neskaičiuos nurodytų butų savininkams įmokų už šilumos energiją, tiekiamą namo bendrojo naudojimo objektams, ir jiems tenkančią šilumos energijos dalį priskaičiuos centralizuotai tiekiamą šilumos energiją naudojančių butų savininkams. Nors minėta taikos sutartis nebuvo patvirtinta teismo nutartimi, ji buvo patvirtinta šalių parašais ir ilgą laiką buvo jų vykdoma. Tačiau vėliau ieškovė, nepaisydama ankstesnio šalių susitarimo, pradėjo skaičiuoti atsakovei mokestį už jai tenkančią šilumos energijos, skirtos bendrojo naudojimo objektams šildyti, dalį, nuroydamą, kad įsigaliojo nauji šilumos paskirstymo metodus reglamentuojantys teisės aktai ir nebeliko galimybės nustatyti šilumos kiekio dalies, skirtos pastato bendrosioms reikmėms, koeficiento šalių susitarimu.

Kasacinis teismas išaiškino, kad pareiga padengti išlaidas, kilusias eksploatuojant ir išlaikant daugiabučio gyvenamojo namo bendrojo naudojimo objektus, kyla visiems namo bendraturčiams nepaisant to, naudojami ar ne konkretus bendraturtis tam tikrais bendrojo naudojimo objektais. Ši pareiga yra pripažįstama ir tiems butų savininkams, kurie, kaip atsakovė, yra atsijungę nuo bendros šildymo sistemos. Taigi, net ir tuo atveju, kai namo laiptinėse nėra šildymo įrenginių, yra patiriamos šilumos sąnaudos bendrojo naudojimo objektams šildyti ir šias išlaidas turi padengti namo bendraturčiai. Tačiau bendraturčiams pasirinkus ir sutartyje įtvirtinus konkretų šilumos paskirstymo metodą, sutarties šalims turi būti taikomas būtent šis metodas.

Šios bylos šalys, kaip minėta, susitarė dėl daugiabučiame gyvenamajame name taikytino bendrojo naudojimo objektams tiekiamos šilumos energijos paskirstymo metodo, sudarydamos taikos sutartį. Nėra nustatyta, kad šalių sudaryta taikos sutartis būtų prieštaravusi jos sudarymo metu galiojusioms teisės aktų nuostatomis, neatitikusi šalių valios ar prieštaravusi kitų namo bendraturčių interesams. Taip pat nenustatyta, kad šalių sudaryta taikos sutartis būtų pasibaigusi, nutraukta ar kitokiu būdu netekusi galios. Todėl, kitaip nei vertino bylą išnagrinėję teismai, ši sutartis, nors ir nebuvo patvirtinta teismo nutartimi ir neįgijo galutinio teismo sprendimo (lot. *res judicata*) galios, jos šalims turi įstatymo galią ir turi būti jų vykdoma sprendžiant klausimą dėl bendrojo naudojimo objektams tiekiamos šilumos energijos paskirstymo.

Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad nei teisės aktų, reglamentuojančių šilumos energijos paskirstymo metodus, nei imperatyvių teisės normų pasikeitimas savaime nesudaro

pagrindo nevykdyti anksčiau teisėtai sudarytos sutarties sąlygų, todėl ir šiuo atveju taikos sutartis jos šalims galioja, nepaisant vėliau pasikeitusio teisinio reglamentavimo.

Remdamasis išdėstytais argumentais kasacinis teismas konstatavo, kad bylą išnagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias teismo nutartimi nepatvirtintos taikos sutarties teisinę galią jos šalims ir pasikeitusio ginčo santykiams taikytino teisinio reglamentavimo įtaką sutarties galiojimui, todėl panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų priimtus procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-186-421/2024

Dėl mažos ir labai mažos įmonės teisės vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį

Ieškovė (elektros energijos tiekėja) prašė teismo priteisti iš atsakovės (paslaugos pirkėjos) sutarties nutraukimo mokestį, kadangi atsakovė vienašališkai nutraukė elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią tokiu atveju ji turi sumokėti elektros energijos tiekėjai pagal sutartyje įtvirtintą formulę apskaičiuotą sutarties nutraukimo mokestį. Ieškovė nurodė, kad sutartyje su atsakove nustatytas sutarties nutraukimo mokestis faktiškai yra šalių sutartos netesybos, taikytinos už sutarties vienašališką nutraukimą.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė, nuspręsdami, kad ieškovė, kaip energijos tiekėja, neturi teisės į elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo mokestį, kadangi, pagal Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) 47 straipsnio 3 dalį (nuo 2021 m. liepos 15 d. iki 2023 m. birželio 1 d. galiojusi redakcija), labai mažos ir mažos įmonės turi teisę vienašališkai nutraukti elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį neatlygintinai.

Kasacinis teismas išaiškino, jog vienašališko elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo neatlygintinumas reiškia, kad net ir tuo atveju, jeigu kokie nors mokesčiai, sankcijos, netesybos ar kiti mokėjimai buvo nustatyti su labai mažomis ar mažomis įmonėmis sudarytose elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartyse, elektros energijos tiekėjai neturi teisės jų reikalauti iš sutartį vienašališkai nutraukiančios ar nutraukusios šalies.

Šalių sudarytos elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties nuostatos, jog elektros energijos tiekėja turi teisę reikalauti iš paslaugos pirkėjos sutarties nutraukimo mokesčio jos vienašališko nutraukimo atveju, taip pat įtvirtinančios šio mokesčio mokėjimo ir apskaičiavimo tvarką, prieštarauja imperatyvioms EEĮ 47 straipsnio 3 dalies nuostatom, todėl yra niekinės ir negalioja, sprendžiant tarp šalių kilusį ginčą netaikytinos. Šioje byloje netaikytinos CK 6.71–6.75 ir

6.258 straipsnių nuostatos, reglamentuojančios netesybas, nes šalių teisinius santykius reglamentuoja ne bendrosios teisės normos, o specialiosios, būtent – EEJ 47 straipsnio 3 dalis. Taigi elektros energijos tiekėja pagal elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį neturi teisės reikalauti iš paslaugos pirkėjos sumokėti sutarties nutraukimo mokestį, tiekėjos traktuotą ir kaip netesybos, todėl, kaip nurodė kasacinis teismas, ieškinio reikalavimas priteisti jį iš paslaugos pirkėjos teismų atmestas pagrįstai.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-421/2024

Civilinio proceso teisė

Dėl sutartinio teisingumo privalomumo sutarties šalims

Nagrinėjamoje byloje šalių ginčas kilo iš sutartinių komercinio pobūdžio teisinių santykių. Ieškovė, atsakovė ir Anglijoje registruota bendrovė sudarė sutartį, kuria susitarė dėl tarpusavio bendradarbiavimo. Byloje pareikštu ieškiniu ieškovė prašė pripažinti atsakovės ir Anglijoje registruotos bendrovės pranešimą dėl sutarties vykdymo sustabdymo ir teisės nutraukti sutartį neteisėtu bei negaliojančiu. Nors ieškovė ginčijo atsakovės ir Anglijoje registruotos bendrovės bendrą pranešimą (vienašalį sandorį), materialųjį reikalavimą dėl minėto pranešimo (t. y. vienašalio sandorio) pripažinimo neteisėtu ir negaliojančiu ieškovė pareiškė tik atsakovei. Atsakovė pateikė teismui prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą. Nurodė, kad, remdamasi sutartyje įtvirtintu jurisdikciniu susitarimu, prieštarauja Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijai nagrinėti ieškinį ir kitus į sutarties taikymo sritį patenkančius reikalavimus.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovės ieškinį paliko nenagrinėtą dėl sutartyje įtvirtinto jurisdikcinio susitarimo Jungtinės Karalystės teismų naudai.

Įvertinęs reikalavimą pripažinti neteisėtu bei negaliojančiu pranešimą dėl sutarties vykdymo sustabdymo ir teisės nutraukti sutartį, kasacinis teismas konstatavo, kad teismo sprendimas, kuriuo bus išspręstas šis reikalavimas, bus nedalomai susijęs su visų sandorio šalių, įskaitant ir Anglijoje registruotą bendrovę, teisėmis ir pareigomis. Vadinasi, tiek, kiek tai susiję su materialinio teisinio reikalavimo dėl sutarties vykdymo sustabdymo ir teisės nutraukti sutartį pripažinimo neteisėtu bei negaliojančiu išsprendimu, kasacinis teismas nusprendė, kad egzistuoja absoliutus privalomasis procesinis bendrininkavimas, reiškiantis, kad šio materialiojo subjektinio reikalavimo pagrįstumo

klausimas gali būti išspręstas tik abiem bendrininkams (atsakovams) kartu dalyvaujant (esant įtrauktiems) civilinės bylos pagal tokį reikalavimą procese (CPK 43 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 44 straipsnio 3 dalis).

Teismai nustatė, kad sutarties 37 punkte šalys įtvirtino, jog „Sutartį reglamentuoja ir visais atžvilgiais aiškina Anglijos įstatymai ir bet kokie procesiniai veiksmai priklauso išimtinai Anglijos teismų jurisdikcijai ir (atsižvelgiant į 19 punktą) kiekviena iš šalių neatšaukiamai paklūsta jos išimtinai jurisdikcijai bei atsisako bet kokių nesutikimų su bet kokiais procesiniais veiksmais šiuose teismuose dėl vietos arba dėl to, kad procesiniai veiksmai vyko nepatogiam teisme“.

Kadangi byloje kilusio materialiojo teisinio ginčo santykio dalyvės yra Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje registruotos bendrovės, o ginčas kilo iš sutarties, kurioje įtvirtintas susitarimas dėl jurisdikcijos, kasacinio teismo vertinimu, byloje pareikšto ieškinio jurisdikcijos klausimas turi būti sprendžiamas pagal Hagos konvenciją. Po išstojimo iš Europos Sąjungos, siekdama užtikrinti Hagos konvencijos taikymo tęstinumą, Jungtinė Karalystė pagal Hagos konvencijos 27 straipsnio 4 dalį pateikė prisijungimo dokumentą, pripažindama, kad yra susitariančioji valstybė be pertraukos.

Atsižvelgdamas į tai, kad susitarimas dėl jurisdikcijos buvo įtvirtintas sutartyje, šią sutartį sudarė Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje registruotos bendrovės, o ginčo atveju atsakovų pusėje taikytinas privalomojo bendrininkavimo institutas, kasacinis teismas nusprendė, kad byloje pareikšto ieškinio jurisdikcijos klausimas į bylą įtraukus kaip atsakovę Jungtinėje Karalystėje registruotą bendrovę turi būti sprendžiamas pagal Hagos konvencijos nuostatas. Taip pat kasacinis teismas nusprendė, kad, ginčui kilus iš materialijų teisinių santykių ir esant privalomajam procesiniam bendrininkavimui, tai, kad ieškovė ieškinį pareiškė tik vienai iš atsakovių – Lietuvoje registruotai bendrovei, savaime nesudaro pagrindo išvadai, kad ši byla nelaikytina tarptautine Hagos konvencijos 1 straipsnio 1 ir 2 dalių prasme, nes tokiam ieškovės ieškiniai turėjo būti taikomas trūkumų šalinimo institutas dėl visų atsakovų į bylą įtraukimo privalomojo bendrininkavimo atveju.

Kasacinis teismas išaiškino, kad aplinkybė, jog ieškovė ir atsakovė yra licencijuotos elektroninių pinigų įstaigos, kurių veiklos priežiūrą atlieka Lietuvos bankas, o šių subjektų veikla – elektroninių pinigų leidimas ir mokėjimo paslaugų teikimas – yra griežtai reglamentuojama Lietuvos Respublikos viešosios teisės aktu, šiuo atveju nesudaro pagrindo remtis Hagos konvencijos 6 straipsnio c punkte nustatyta išimtimi. Vien tai, kad ginčo šalių veiklą prižiūri Lietuvos bankas, nereiškia savaiminės ginčo sąsajos su Lietuvos Respublikos viešuoju interesu. Šalių ginčas yra išimtinai komercinio pobūdžio, o byloje nenustatyta faktinių aplinkybių, patvirtinančių ginčo įtaką Lietuvos viešajam gyvenimui, svarbiausioms visuomeninėms vertybėms, didelės visuomenės narių grupės teisėms ar pareigoms. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad vien aplinkybė, jog ginčo

sprendimas kitoje susitariančiojoje valstybėje pareikalaut didesnių išlaidų, nesudaro pagrindo išvadai, jog susitarimo įgyvendinimas akivaizdžiai prieštarautų teisingumui ar Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai.

Kadangi nagrinėjamu atveju susitarimas dėl jurisdikcijos sudarytas raštu ir yra įtrauktas į ginčo sutartį (Hagos konvencijos 5 straipsnio c punktas), taip pat byloje nesant duomenų, kad toks susitarimas galėtų būti nevykdomas dėl Hagos konvencijos 6 straipsnyje nustatytų išimčių, kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju teismai, nors ir nepagrįstai remdamiesi nacionalinės teisės normomis esant absoliučiam privalomajam atsakovų bendrininkavimui, priėmė iš esmės teisingą procesinį sprendimą ir pagrįstai ieškovės ieškinį paliko nenagrinėtą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-1120/2024

Dėl turto, likusio išregistravus juridinį asmenį, teisinio statuso nustatymo tvarkos

Pareiškėjas prašė nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad po uždarnosios akcinės bendrovės likvidavimo jam priklauso bendrovės turtas. Pareiškėjas nurodė, kad VĮ Registrų centras priėmė sprendimą likviduoti uždarają akcinę bendrovę, kurios vienintelis akcininkas buvo pareiškėjas. Bendrovė kreditorių neturi, todėl jos turtas po likvidavimo turi priklausyti jam kaip vieninteliam akcininkui.

Abiejų instancijų teismai pareiškimą atsisakė priimti, konstatavę, kad toks reikalavimas nagrinėtinas ne ypatingąja teiseną (kaip pareiškimas dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo), o ginčo teiseną.

Kasacinis teismas išaiškino, kad turto valdymo nuosavybės teise juridinis faktas gali būti teismo nustatomas ypatingosios teisenos tvarka tik tada, kai turtas buvo įgytas praeityje ir pareiškėjas nurodo (ir įrodo) vieną iš nuosavybės teisės įgijimo pagrindų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas prašo pripažinti jį likviduotos uždarnosios akcinės bendrovės turto savininku. Šį reikalavimą pareiškėjas grindžia Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 6 punkte, 40 straipsnio 1 dalyje, 73 straipsnio 13 dalyje įtvirtinta akcininko turtine teise gauti likviduojamos bendrovės turto dalį. Toks pareiškėjo reikalavimo turinys ir pagrindas patvirtina, kad šio turto jis praeityje nevaldė, neturėjo jo nuosavybės teisę į šį turtą patvirtinančių dokumentų, taip pat nėra kitų juridiniam faktui patvirtinti būtinųjų sąlygų, todėl toks pareiškimas negali būti nagrinėjamas ypatingosios teisenos tvarka.

Byloje nustatyta, kad uždaroji akcinė bendrovė likviduota supaprastinta tvarka – Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva. Kasacinis teismas nurodė, kadangi registro tvarkytojas neturi duomenų apie juridinio asmens turtą ir skolas, įprastai likvidatoriaus atliekami veiksmai – kreditorių reikalavimų tenkinimas ir likusio turto paskirstymas – likviduojant juridinį asmenį registro tvarkytojo iniciatyva neatliekami. Taigi likvidavus juridinį asmenį registro tvarkytojo iniciatyva likusio turto teisinis režimas nėra akivaizdus, kadangi į po išregistravimo likusį turtą gali būti pareikšti skirtingi reikalavimai – tiek kreditorių, tiek dalyvių daugeto, kai juridinis asmuo turi daugiau nei vieną dalyvį. Be to, aplinkybės, kad kai toks turtas nebeturi savininko, ar jis negali būti įstatymų nustatyta tvarka pripažintas šeimininku bei perduotas valstybės ar savivaldybės nuosavybėn, privalo būti įvertintos teismo ginčo teiseną išnagrinėjus reikalavimą dėl nuosavybės teisės pripažinimo.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas padarė išvadą, kad pareiškėjas teisme siekia, jog jam, kaip vieninteliam likviduotos bendrovės akcininkui, būtų pripažinta nuosavybės teisė į po bendrovės likvidavimo likusį turtą. Likvidavus juridinį asmenį registro tvarkytojo iniciatyva nebuvo paskirstytas juridinio asmens turtas. Įstatyme nenustatyta, kad tokiu atveju nuosavybės teisė į juridinio asmens turtą savaime pereina tokio juridinio asmens dalyviams. Taigi šiuo atveju negalima teigti, kad pareiškėjas siekia konstatuoti juridinį faktą, jog jis buvo įgijęs nuosavybės teisę vienu iš įstatyme nustatytų pagrindų. Teisių pripažinimas yra vienas iš civilinių teisių gynimo būdų (CK 1.138 straipsnio 1 punktą). Sprendžiant dėl nuosavybės teisės pripažinimo yra sprendžiamas teisės klausimas, kurio negalima išspręsti ypatingosios teisenos tvarka, nustatant juridinę reikšmę turintį faktą. Bylos dėl nuosavybės teisių į likviduoto juridinio asmens turtą pripažinimo savo procesine prigimtimi yra ginčo bylos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė, kad bylą nagrinėję teismai teisingai kvalifikavo pareiškėjo reikalavimo dalyką ir padarė pagrįstą išvadą, jog toks reikalavimas nagrinėtinas ieškinio teisenos tvarka, tačiau nepagrįstai atsisakė tokį pareiškimą priimti, netaikę trūkumų šalinimo instituto, todėl panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir pareiškėjo pareiškimo priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-1120/2024

Dėl draudimo peržengti ieškinio ir apeliacinio skundo ribas

Ieškovai prašė teismo priteisti iš atsakovės skolą, nurodydami, kad ieškovų tėvas prieš mirtį paskolino atsakovei (savo motinai) pinigų sumą, kuri iki šiol nėra gražinta.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino, tačiau procesinius sprendimus argumentavo skirtingais teisiniais pagrindais. Pirmosios instancijos teismas, vertindamas ieškovų nurodytą faktinį ieškinio pagrindą, padarė išvadą, kad paskolos atsakovė ieškovų tėvui negrąžino. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ieškovai neįrodė, jog ginčo suma atsakovei buvo pervesta kaip paskola, konstatavo, kad byloje esančių rašytinių įrodymų visumos nepakako išvadai, jog tarp ginčo šalių buvo susiklostę paskolos teisiniai santykiai, padaryti. Atsižvelgdamas į tai, kad atsakovė nepateikė įrodymų, patvirtinančių teisinį pagrindą gauti ginčo lėšas, šis teismas byloje faktines aplinkybes vertino pagal nepagrįsto praturtėjimo institutą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, byloje ieškovams pareiškus reikalavimą dėl paskolos grąžinimo, įrodinėjimo dalyką sudarė faktinės aplinkybės, galinčios patvirtinti paskolos sutarties sudarymo faktą: ar pinigai ieškovų tėvo buvo perduoti atsakovei kaip paskola ir ar atsakovė įsipareigojo gautus pinigus ieškovų tėvui grąžinti. Kadangi ieškovai nuo ieškinio pareiškimo dienos nuosekliai laikėsi pozicijos, kad ginčo šalis sieja paskolos teisiniai santykiai, kurių pagrindu perduoti pinigai turėtų būti priteisti ieškovams, savo reikalavimo neįrodė faktinėmis aplinkybėmis, kad atsakovė pinigus gavo be teisinio pagrindo, tai tokios aplinkybės nesudarė įrodinėjimo byloje dalyko ir teismams nekilo pareiga tokių aplinkybių tirti ir vertinti. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo taikyti kito ieškovų neįrodinėto teisių gynimo būdo – be pagrindo įgyto turto grąžinimo.

Nors pirmosios instancijos teismas atliko įrodymų tyrimą ir vertinimą, tačiau apeliacinės instancijos teismas klausimo dėl paskolos teisinių sąlygų buvimo išsamiai neanalizavo. Dėl to apeliacinės instancijos teismo išvada dėl atsakovės nepagrįsto praturtėjimo neatitinka ieškovų įrodinėto faktinio ieškinio; priimdamas sprendimą tenkinti ieškinį jame nenurodytu faktiniu pagrindu, šis teismas pažeidė šalių dispozityvumo, rungimosi civiliniame procese principus, draudimą peržengti ieškinio ir apeliacinio skundo ribas reglamentuojančias teisės normas. Šie proceso teisės normų pažeidimai laikytini esminiais.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-421/2024

Nemokumo teisė

Dėl bankrutavusios valstybės įmonės patikėjimo teise valdomo turto naudojimo bankroto proceso išlaidoms dengti ir kreditorių reikalavimams tenkinti

Ginčas kilo dėl kreditorių susirinkimo priimto sprendimo, kuriuo likviduojamos dėl bankroto valstybės įmonės patikėjimo teise valdomas nekilnojamas turtas neatlygintinai perduotas valstybės įmonei Turto bankui.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai kreditorių susirinkimo sprendimą laikė pagrįstu.

Kasacinis teismas nurodė, kad valstybės įmonė visą jai perduotą ir jos įgytą turtą valdo išimtinai patikėjimo teise – šis turtas nuosavybės teise priklauso valstybei. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės įmonė neturi kito, nei patikėjimo teise valdomas, turto, aiškinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 93 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintą teisės normą tokiu būdu, kaip tą padarė bylą nagrinėję teismai, valstybės įmonės likvidavimas pagal JANĮ nuostatas taptų iš esmės netikslingas, nes šios įmonės bankroto procese jokie įmonės kreditorių reikalavimai negalėtų būti tenkinami. Vis dėlto įstatymų leidėjas valstybės įmonių nepriskyrė prie juridinių asmenų, kuriems JANĮ nuostatos nėra taikomos, o tai leidžia daryti išvadą, kad, priešingai nei sprendė bylą nagrinėję teismai, įstatymų leidėjas nesiekė įstatyme įtvirtinti taisyklės, pagal kurią valstybės įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimas iš šios įmonės patikėjimo teise valdomo turto taptų negalimas, valstybės įmonei iškėlus bankroto bylą.

Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad aiškinant JANĮ 93 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintą sąvoką „juridiniam asmeniui nuosavybės teise priklausantis turtas“, negali būti apsiribojama vien lingvistiniu šios sąvokos aiškinimu – turi būti įvertinti juridinių asmenų bankroto procesui (kuriam reglamentuoti skirtas JANĮ kaip specialusis įstatymas) keliami tikslai ir valstybės įmonių teisinio statuso ypatumai.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nors pagal Lietuvoje įtvirtintą teisinio reglamentavimo modelį valstybės įmonės turto nuosavybės teise neturi, pagal prievolės kreditoriams jos atsako patikėjimo teise valdomu turtu iš esmės tokiomis pat sąlygomis, kaip kiti juridiniai asmenys jiems nuosavybės teise priklausančiu turtu. Todėl bankroto teisės, kurios normos visų pirma yra skirtos kreditorių interesų apsaugai, kontekste sąvoka „juridiniam asmeniui nuosavybės teise priklausantis turtas“ turi būti aiškinama kaip apimanti ir valstybės įmonės patikėjimo teise valdomą turtą, išskyrus tą valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą, kuris pagal galiojančius įstatymus negali būti perleidžiamas kitų asmenų nuosavybėn ir dėl šios priežasties negali būti realizuojamas JANĮ nustatyta tvarka.

Apibendrinamas išdėstyti argumentus ir vadovaudamasis CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: JANĮ 93 straipsnio 2 dalies 1 punktą turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį juridinio asmens turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai ir dengiamos bankroto proceso išlaidos, sudaro ir nutarties iškelti bankroto bylą

įsiteisėjimo dieną valstybės įmonės patikėjimo teise valdomas turtas, išskyrus turtą, iš kurio negalima išieškoti įstatymų nustatyta tvarka.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir tenkino reikalavimą panaikinti skundžiamą kreditorių susirinkimo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-170-823/2024

Fizinių asmenų bankrotas

Dėl į fizinio asmens bankroto bylą neįtrauktų kreditorių reikalavimų

Pareiškėjas (kreditorius, išieškotojas) skundė antstolės veiksmus užbaigus vykdomąją bylą ir gražinus vykdomąjį dokumentą išieškotojui dėl to, kad skolininkui jau buvo iškelta ir užbaigta fizinio asmens bankroto byla, kurioje nebuvo pareikštas kreditoriaus turtinis reikalavimas skolininkui. Pareiškėjas teigė, kad jo reikalavimas atsirado po skolininko bankroto bylos, nes teismo sprendimas, kuriuo jam iš skolininko buvo priteista skola, buvo priimtas ir įsiteisėjo po fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo ir mokumo atkūrimo plano patvirtinimo.

Bylą nagrinėję teismai priėmė skirtingus procesinius sprendimus. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad antstolė nepagrįstai atsisakė vykdyti įsiteisėjusiu teismo sprendimu patvirtintą kreditoriaus reikalavimą, todėl pareiškėjo skundą tenkino; apeliacinės instancijos teismas antstolės veiksmus pripažino teisėtais, atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjo reikalavimas yra atsiradęs dar iki skolininko fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, todėl turėjo būti tenkinamas šiame procese. Kadangi pareiškėjas, žinodamas apie skolininko fizinio asmens bankroto procesą, šio reikalavimo bankroto byloje nepareiškė, apeliacinės instancijos teismo konstatuota nebeturint teisės reikalauti jį vykdyti po bankroto bylos užbaigimo.

Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl reikalavimo teisės atsiradimo momento, pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje pareiškėjo reikalavimo teisės pagrindas kildinamas iš nepagrįsto praturtėjimo instituto, todėl šios reikalavimo teisės atsiradimo momentas nustatytinas atsižvelgiant į CK normas, reglamentuojančias šį institutą. Kasacinis teismas pripažino esant pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad pareiškėjo reikalavimo teisė į suinteresuotą asmenį (bankrutavusį fizinį asmenį) atsirado nuo tada, kai suinteresuotas asmuo (bankrutavęs fizinis asmuo) pareiškėjui priklausantį butą valdė be jokio teisinio pagrindo ir jį nuomodamas nepagrįstai gavo lėšų, todėl pareiškėjo

reikalavimo teisė į suinteresuotą asmenį (bankrutavusį fizinį asmenį) atsirado iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo.

Kita vertus, kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad skolininkui, siekiančiam atkurti savo mokumą, mokumo atkūrimo plane nustatyta tvarka įvykdant kreditorių reikalavimus, o neįvykdytus reikalavimus nurašant užbaigus bankroto bylą, tenka pareiga būti aktyviam ir tinkamai vykdyti Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatyme (toliau – FABĮ) nustatytą informavimo apie visus kreditorius ir nagrinėjamas bylas pagal kreditorių pareikštus turtinius reikalavimus pareigą. Skolininkui netinkamai vykdant informavimo pareigą, jam tenka neigiamos tokios pareigos neįvykdymo ar netinkamo vykdymo pasekmės, t. y. kad dėl netinkamo šios pareigos vykdymo į fizinio asmens bankroto procesą nebus įtraukti tam tikrų kreditorių reikalavimai ir jie nebus nurašyti užbaigus fizinio asmens bankroto bylą.

Kasacinio teismo išaiškinta, kad tuo atveju, kai bankrutuoti siekiančiam asmeniui kitoje byloje yra pareikšti kreditoriaus turtiniai reikalavimai, atsiradę dar iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, reikšminga aplinkybe laikytina ne tai, ar toks kreditorius žinojo ar turėjo žinoti apie skolininkui iškeltą fizinio asmens bankroto bylą, nes toks kreditoriaus reikalavimas į fizinio asmens bankroto bylą įtraukiamas ne bendra FABĮ 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka ir pakartotinis kreditoriaus valios išreiškimas tam nereikalingas, o tai, ar bankrutuoti siekiantis fizinis asmuo tokiaime procese buvo aktyvus ir tinkamai vykdė FABĮ 4 straipsnio 4 dalies 7 punkte nustatytą bankroto bylą nagrinėjančio teismo informavimo apie kitoje byloje jam pareikštus turtinius reikalavimus pareigą, taip pat ar bankroto bylą nagrinėjantis teismas tinkamai vykdė FABĮ 6 straipsnio 4 dalies 2 punkte nustatytą pareigą. Kreditoriaus turtiniai reikalavimai, pareikšti kituose procesuose civilinėse ar baudžiamosiose bylose iki fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, į fizinio asmens bankroto bylą įtraukiami FABĮ 6 straipsnio 4 dalies 2 punkte ir proceso įstatyme nustatyta tvarka bei pakartotinai FABĮ 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka bankroto byloje kreditoriaus neturi būti pareiškiami.

Kadangi apžvelgiamoje byloje kreditoriaus reikalavimas nebuvo įtrauktas į kreditorių sąrašą skolininko bankroto byloje ir ją užbaigus atitinkamai teismo nutartimi nebuvo nurašytas, kasacinis teismas nusprendė, kad toks kreditorius turi teisę reikalauti vykdyti jo reikalavimą, patvirtintą įsiteisėjusiu teismo sprendimu. Dėl to antstolė nepagrįstai atsisakė vykdyti įsiteisėjusį ir priverstinai vykdytiną teismo sprendimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti iš esmės teisingą pirmosios instancijos teismo nutartį.

*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje
Nr. 3K-3-191-381/2024*

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt